Ohranjanje čebelarstva za našo prihodnost

Anja Tekavčič, prof. razrednega pouka, je učiteljica v *OŠ Dobrepolje* in mentorica različnih dejavnosti.

V življenju naših prednikov se je razvilo tudi čebelarjenje, ki ima še danes velik pomen. Za gozdne čebele so pripravili nova bivališča, imenovana panji, in jih postavili v čebelnjake. Posledično se je razvila ljudska umetnost barvanja panjskih končnic. Čebele imajo pri ljudeh tudi pomembno čustveno vlogo. Šumenje okoli čebelnjaka namreč vzbuja občutke umirjenosti in napoveduje prebujanje narave, kar ljudem vliva novo upanje. Sama dejavnost med seboj povezuje tako čebelarje kot tudi njihove družine, saj čebelarjenje celo leto zahteva vrsto opravil, ki jih lahko opravljajo vsi člani družine. Da pa čebelarjenje ne bi šlo v pozabo in bi naslednje generacije znale gojiti in spoštovati naravo, lahko učencem v šoli ponudimo dejavnosti, ki ohranjajo stik s čebelo in njenim življenjem.

Življenje naših prednikov je temeljilo na raziskovanju narave in sobivanju z njo; njihov prvotni namen je bilo preživetje. Ena izmed mnogih gospodarskih dejavnosti, ki se je uveljavila med ljudmi že pred več stoletji, je tudi čebelarstvo. Moj namen je spodbuditi k zavedanju, kako je omenjena dejavnost pomembna tudi danes. S predstavitvijo zgodovinskega in družbenega pomena čebelarstva ter s poudarkom čustvenega in socialnega vidika te dejavnosti želim spodbuditi k razmisleku, v kolikšni meri pravzaprav vsak izmed nas pripisuje poseben pomen čebelarjenju. S predstavitvijo izvajanja šolskih dejavnosti pa želim podati nekaj idej za delo v razredu in tako približati pozitiven odnos do čebelarstva in širjenja le-tega med otroki.

Pomen čebelarjenja

Zgodovinski in družbeni pomen

S prihodom prednikov na naše ozemlje se je na slovenskih tleh razvila oblika gozdnega čebelarjenja. Sčasoma so ga ljudje pričeli opuščati, saj so bili vse bolj prepričani v večjo donosnost domačega čebelarjenja. Sprva so čebelam pripravljali dupla, kasneje pa panje iz desk, ki jih na Slovenskem imenujemo tudi kranjiči. Čebelarji so začeli označevati čelne panjske končnice, v drugi polovici 18. stoletja pa so nastale prve poslikave, ki imajo danes tudi umetniško vrednost (Babnik idr., 1998).

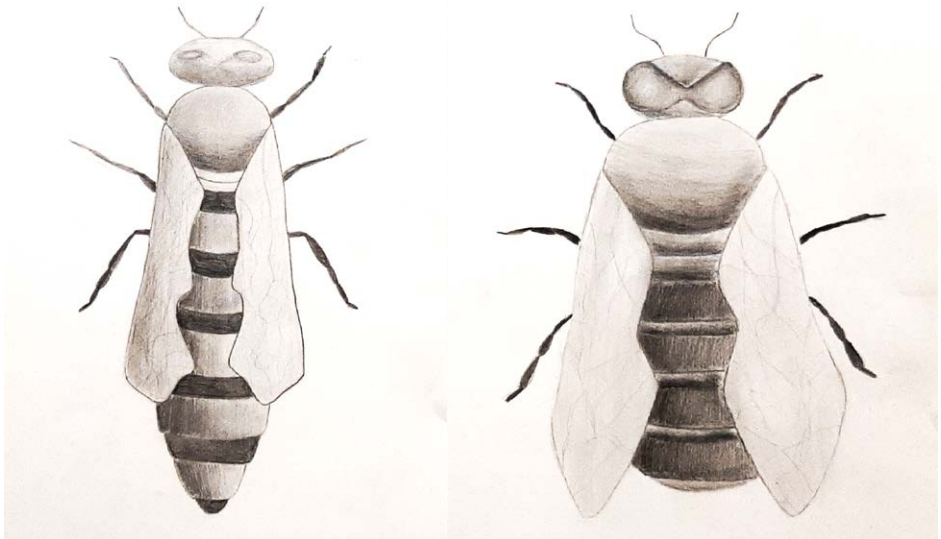

Predstavnika čebelje družine – matica in trot, avtorica Nastja Nose, 9. razred JVIZ OŠ Dobrepolje

Čustveni in socialni pomen

Ko posije prvo spomladansko sonce, že lahko zaslišimo prijetno brenčanje čebele, ki leti mimo nas, medtem ko išče razprte cvetove znanilk pomladi. Ko nam pogled seže do pročelja čebelnjaka, zagledamo nešteto premikajočih se malih kepic, ki s svojimi krili povzročajo šumečo glasbo. Če pa vstopimo v čebelnjak, poleg šumenja začutimo še vonj po medu in čebeljem vosku. Vsa ta občutja, ki nam jih ponujajo čebele, v večini nas vzbujajo prijetna čustva. Tudi čebelarji pogosto pravijo, da gredo v svoj čebelnjak poslušat čebele, da se lahko umirijo, se poglobijo v svoj svet.

Čebelarji danes izmenjujejo znanje v društvih in tudi preko družbenih omrežij, kjer objavljajo svoje izkušnje. Različne tematike za pridobivanje novega znanja in razprave pa ponuja glasilo Slovenski čebelar. Izmenjava mnenj in izkušenj je nujno potrebna, saj so čebelarji le na ta način lahko vključeni v izvajanje boljše prakse.

Čebelarjenje pa nima posebnega socialnega pomena le med samimi čebelarji, temveč ponavadi tudi v čebelarjevi družini. To je namreč dejavnost, ki zahteva celoletno delo. V zimskem času je potrebna izdelava satnic, v katero so lahko vključeni vsi člani družine, tudi otroci. Spomladi poteka delo v čebelnjaku in panjih, ko čebelarji pregledujejo čebele in jih po potrebi dodatno hranijo. Tik pred poletjem in poleti sledi točenje medu,

nato pa tudi polnjenje kozarcev. Jesenski čas zahteva pripravo čebel na zimo, pomembno pa je tudi čiščenje čebelnjaka. Čebelarjenje je torej lahko družinska dejavnost, ki člane med seboj povezuje, spodbuja komunikacijo in zadovoljstvo ob opravljenem delu. Hkrati omogoča prenos znanja na mlajše generacije, kar pa je eden od temeljev za ohranjanje čebelarstva v prihodnosti.

Čebelarjenje v šoli

Kranjska čebela

Učenci najprej napišejo in narišejo, kaj vse že vedo o zgradbi kranjske čebele, in na ta način izkažejo predznanje. V nadaljevanju si natančno ogledajo čebelo, ki je shranjena v tako imenovani matičnici (škatlica s prozornim pokrovom). Pozorni so na njeno obliko, zgradbo telesa, barvo, število nog in kril. Nato si zabeležijo, kaj novega so se naučili, zelo pomembno pa je, da ugotovijo, ali so predhodno imeli napačna prepričanja o čebeli. Izkušnje namreč kažejo, da si večina otrok predstavlja čebelo v črno-rumeni barvi, kar pa za kranjsko sivko ne velja. V nadaljevanju vsak učenec s svojimi rokami prime čebeljega samca (trota), ki nima žela in ne piči. Na ta način lahko tudi z dotikom opazujejo zgradbo in samo strukturo čebeljega telesa. Učenci na omenjeno tematiko napišejo pesem in na ta način izrazijo ustvarjalnost, hkrati pa si vsebino bolje zapomnijo.

Čebelja družina

Učenci v opazovalnem panju opazujejo čebeljo družino. Poiščejo matico, ki je označena z določeno barvo, in primerjajo njeno zunanjost z drugimi čebelami. Poiščejo tudi trota in prav tako primerjajo njegovo zunanjost z drugimi čebelami. Učenci s pomočjo štetja poskušajo poiskati čim več trotov. Ta naloga od njih zahteva precejšnjo zbranost, saj se čebele v panju ves čas premikajo, zato je štetje oteženo. Na koncu dejavnosti narišejo predstavnike čebelje družine, pri čemer so posebej pozorni na njihovo velikost.

Vrste medu

Učenci okušajo različne vrste medu, jih vonjajo ter opazujejo njihovo barvo in strukturo. Potem zamenjamo vrstni red kozarcev in z opazovanjem barv ugotavljajo vrsto medu. Nato si pokrijejo oči in vrsto ugotavljajo z okušanjem in vonjanjem. Pri tem so pozorni, da z različnimi besedami lahko opišejo določen med. V sklopu prepoznavanja različnih vrst učenci spoznavajo tudi rastline, iz katerih nastanejo posamezne vrste medu. Skupaj se odpravimo na sprehod in naberemo travniške rastline, smrekove vejice, vejice in liste različnih listavcev. Učenci polagajo nabrane rastline ob ustrezne kozarce medu.

Vosek

Učenci satno osnovo iz voska narežejo na želeno velikost in obliko, v sredino pa pritrdijo stenj. Satno osnovo nato zvijejo in tako oblikujejo svečo. Preizkusijo se tudi v zapiranju majhnih kozarcev medu s pomočjo tekočega voska. Zelo majhne steklene kozarce napolnijo z medom, nato pa jih zaprejo s plutovinastim zamaškom. Nazadnje zgornji del kozarca previdno potopijo še v tekoči vosek, odložijo na primerno mesto in počakajo, da se vosek ohladi in strdi.

Zakaj ohranjati čebelarstvo?

Zavedanje, da ima spodbujanje ohranjanja kulturne dediščine v šolskem prostoru velik pomen, prinaša mnogo pozitivnih izkušenj tako za učence kot učitelje. Spodbujanje čebelarjenja zagotovo krepi zgodovinsko in družbeno zavest o pomenu te dejavnosti, saj ljudje danes vse bolj cenimo domače in naravne proizvode, ki jih lahko uporabimo tako v prehrani kot tudi v ljudskem zdravilstvu. Učenci posledično izkažejo tudi večje zanimanje za spoznavanje dejavnosti v preteklosti. Dejavnosti v šoli učence spodbujajo k medsebojnemu sodelovanju in razpravam, kar zagotovo pripomore k boljšim rezultatom pri izvajanju posameznih aktivnosti. Velik pomen pripisujem tudi umirjenosti, ki nam jo čebele s svojim šumenjem ponujajo in ki je nalezljiva, če smo jo le pripravljeni začutiti. Otroci so v današnjem času namreč pogosto izpostavljeni različnim dražljajem, ki v njihovih telesih povzročajo nemir in občutek, da morajo hiteti. Čebelarjenje je zato tudi z vidika umirjenega doživljanja sebe in okolice dobra naložba za prihodnost.

ČEBELICE

Tri čebelice letijo,
tri pare nog imajo.
V panju se igrajo,
res luštno se imajo.

So delavne in pridne,
res niso črne in rumene,
ampak sive in marljive.
Med nosijo v panj,
kakor iz naših sanj.

Cvetni prah na nogah dveh imajo,
da skupaj malico pojejo.
Imajo svoja krrrrila,
s katerimi se vsaka je razvila.

Njihova mogočna matica je prava lepotica,
zzzzares je kot kraljica.
Trot miren je gospod,
včasih pa falot.

Pesem Čebelice, avtorji učenci 5. b-razreda JVIZ OŠ Dobrepolje, mentorica Anja Tekavčič

Poleg tega pa omenjena dejavnost omogoča medpredmetno povezovanje različnih vsebin, ki so povezane tudi z učnimi načrti, in hkrati spodbuja ustvarjalnost. Različni pripomočki omogočajo, da v učilnici lahko ustvarimo podobo čebelnjaka. Se pa zagotovo strinjam z dejstvom, da čebelnjak v naravi, oblegan s čebelami, še vedno nudi pristno izkustvo, ki bi ga morali učenci pogosteje doživeti. Kljub vsemu pa je pomembno, da vztrajamo pri posredovanju znanja o čebelarjenju, saj mnogi otroci le na ta način začutijo naravo in spoznavajo njeno bistvo, ki se kaže tudi v opraševanju rastlin, kar pa je nujno potrebno za naše preživetje.

Opomba

Objavljeno besedilo je del članka: Tekavčič, Anja (2022): Ohranjanje čebelarstva za našo prihodnost. V Erika Ašič (ur.): *4. medanarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države: Živeti s kulturno dediščino danes za jutri: zbornik (elektronski vir)* (str. 321-326). Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije.

Celoten članek si lahko preberete na spleti strani: https://www.revija-vzgoja.si/fileadmin/user_upload/Zbornik_MK_2022.pdf

Viri in literatura

- Babnik, Jože; Božič, Janko; Božnar, Amalija idr. (1998): *Od čebele do medu.* Ljubljana: Kmečki glas.